Työ- ja elinkeinoministeriö
Työllisyys ja toimivat markkinat -osasto
Erityisasiantuntija Aino-Inkeri Miestamo



# EDUSKUNNAN TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVOVALIOKUNNALLE

21.10.2026

**Työ- ja elinkeinoministeriön vastine työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle annetuista asiantuntijalausunnoista ja puolustusvaliokunnan lausunnosta PuVL 13/2026 (HE 196/2026 vp)**

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa vastine hallituksen esityksen 196/2026 valiokuntakäsittelyn yhteydessä annettuihin asiantuntijalausuntoihin. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa vastineenaan kunnioittavasti seuraavaa:

## Asiantuntijalausuntojen säännöksiin liittyvät huomiot

**Oikeusministeriö** huomauttaa asiantuntijalausunnossaan, että esityksen 1. lakiehdotuksen 88 §:n 4 momentissa säädettäisiin, että laillistetut terveydenhuollon ammattihenkilöt toimivat tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuina henkilötietojen käsittelijöinä siviilipalvelusreksiteriin merkittävien tietojen osalta. Oikeusministeriö nostaa esille, että Euroopan tietosuojaneuvoston suuntaviivojen mukaan yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettua rekisterinpitäjänä ja henkilötietojen käsittelijänä toimii yleensä itse organisaatio, ei organisaatioon kuuluva henkilö. Lisäksi oikeusministeriö nostaa esille, että hallintovaliokunnan lausuntokäytännön mukaan henkilötietojen käsittelijästä, sen tehtävistä ja vastuista säädetään tietosuoja-asetuksessa, eikä niistä pidä säätää kansallisessa laissa.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että 88 §:stä ei ole poistettu mainintaa henkilötietojen käsittelijästä (eli ei kumottu 3 ja 4 momenttia), koska kyseiset momentit on muotoiltu eduskunnassa (TyVM 15/2018 vp, s. 3 ja EV 308/2018 vp, s. 5) tietosuoja-asetuksen ja -lain voimaantulon jälkeen silloista hallituksen esitystä (294/2018 vp) tarkemmiksi. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että koska siviilipalvelusvelvollisten arkaluonteisiakin henkilötietoja käsittelee käytännön syistä varsin suuri joukko, on tärkeää säätää rooleista selkeästi.

**Oikeusministeriö** nostaa esille myös esityksen 1. lakiehdotuksen 93 §:n 1 momentin, jonka lainkohdan 1 momentin johdantokappale sitoo Siviilipalveluskeskuksen tiedonsaantioikeuden tarpeellisuuteen, mutta 1 momentin 3 ja 4 kohdan tiedonsaantioikeudet

on johdantokappaleesta poikkeavasti sidottu välttämättömyyteen. Oikeusministeriön mukaan tällainen sääntelyratkaisu saattaa aiheuttaa epäselvyyksiä. Oikeusministeriö jättää valiokunnan arvioitavaksi, tulisiko välttämättömyyteen sidotut tiedonsaantioikeudet esimerkiksi erottaa omaksi momentikseen, jotta taataan sääntelyn selkeys.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että pykälää voidaan muuttaa, jos sääntelyratkaisun arvioidaan aiheuttavan epäselvyyttä.

**Sisäministeriö** tuo esiin, että lausuntokierroksella olleeseen luonnokseen sisältynyt, rikosoikeudellista virkavastuuta koskeva säännös ei sisälly hallituksen esitykseen, vaikka sillä olisi erityisesti poliisihallinnossa suoritettavan siviilipalveluksen kannalta merkitystä. Myös Helsingin kaupunki kiinnittää lausunnossaan huomiota virkavastuuseen.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että lausuntokierroksella sekä valtioneuvoston oikeuskansleri että oikeusministeriö toivat esiin siviilipalvelusvelvollisille ehdotettuun laajaan virkavastuuseen liittyviä ongelmia. Jatkovalmistelussa arvioitiin, ettei virkavastuusta ole mahdollista säätää siviilipalvelussa niin selkeästi ja tarkkarajaisesti kuin olisi tarpeen huomioiden virkavastuun ankaruus. Työ- ja elinkeinoministeriö huomauttaa, että siviilipalveluslakiin sisältyy jo kurinpitoa ja siviilipalvelusrikosta koskevat säännökset. Lisäksi suoraan rikoslain nojalla virkavastuu soveltuu henkilöön, joka tehtävissään käyttää julkista valtaa.

**Sisäministeriö** tuo esiin, että esitys ei sisällä ehdotuksia siviilipalvelusvelvollisten turvallisuusselvityksiin.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että turvallisuusselvityksistä säädetään turvallisuusselvityslaissa (726/2014) ja siviilipalvelusvelvollisista voidaan sen nojalla hakea turvallisuusselvitystä, jos tehtävät sitä edellyttävät. Siviilipalveluslain muutosten valmistelun yhteydessä ei ole tuotu esiin tarvetta säätää asiasta erikseen siviilipalveluslaissa eikä työ- ja elinkeinoministeriö näe tarvetta erilliselle sääntelylle.

**Sisäministeriö ja Poliisihallitus** tuovat esiin, että siviilipalveluslaissa virka-aputehtäviin sisällytetty siviilipalvelusmääräyksen toimittamista koskeva tehtävä on epätyypillinen ja virka-avun sijaan kyseessä on ennemminkin tiedonantotehtävä, jonka haastemies tai muu tiedoksiantoon oikeutettu virkamies, esimerkiksi poliisimies, voisi suorittaa haastemieslain (505/1986) 3 §:n 1 momentin nojalla. Poliisihallitus korostaa, että oikeusjärjestyksen tulisi olla sisällöltään johdonmukaista. Lisäksi Poliisihallitus tuo esiin, että tiedoksiantomaksuun voidaan säätää poikkeus, jos tiedoksiantotehtävän halutaan olevan Siviilipalveluskeskukselle maksuton, kuten virka-aputehtäväkin on. Poliisihallitus kuitenkin toteaa, että jos halutaan pitäytyä siinä, että siviilipalvelusmääräyksen voi tarvittaessa antaa tiedoksi vain poliisi ja nimenomaisesti virka-apuna, asialla ei ole poliisitoiminnan kannalta ratkaisevaa merkitystä.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** huomauttaa, että vastaavasta tehtävästä säädetään poliisin antamaa virka-apua koskevassa asevelvollisuuslain

(1438/2007) 125 §:ssä, jonka mukaan poliisi antaa aluetoimiston pyynnöstä asevelvolliselle määräyksen ilmoittautua aluetoimistossa. Jos siis Puolustusvoimat tarvitsee apua palvelusta koskevan määräyksen toimittamiseksi asevelvolliselle, määräyksen voi antaa tiedoksi vain poliisi ja nimenomaisesti virka-apuna. Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa, että siviilipalveluslain säännösten on tärkeää olla mahdollisimman samankaltaisia asevelvollisuuslain kanssa erityisesti siltä osin, kuin on kyse järjestelmän velvoittavuudesta. Kun asevelvollisuuslaissa on arvioitu olennaiseksi se, että juuri poliisi toimittaa määräyksen, poikkeaminen tästä siviilipalveluslaissa vaikuttaisi asevelvollisuusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta erikoiselta.

**Pohjois-Savon hyvinvointialue / pelastuslaitos** esittää tarkennettavaksi lakiluonnoksen kohtaa 10 a § Velvollisuus huomioida siviilipalvelus valmiussuunnittelussa. Pykälässä tulisi velvoittaa siinä mainitut organisaatiot huomioimaan siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen osana omaa valmiussuunnittelua sekä ilmoittamaan määritellyt tarpeet Siviilipalveluskeskukselle. Ilmoitettujen tarpeiden perusteella Siviilipalveluskeskus valmistelisi tarvittavat määräykset. Tämä tarkennus säilyttäisi organisaatioiden vastuun ja vapauden omassa valmiussuunnittelussaan, mutta edistäisi siviilipalvelusvelvollisten systemaattisempaa ja ennakoitavampaa hyödyntämistä. Myös Helsingin kaupungin lausunnossa ehdotetaan siviilipalveluksen reservin henkilökohtaiseen poikkeusolojen tehtävään sijoittamiseen liittyvän järjestelmän luomista.

**Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että kuten hallituksen esityksessä on kuvattu, siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa perustuisi kussakin tilanteessa viranomaisissa tilannekohtaisesti ilmenevään avuntarpeeseen. Järjestelmän erityinen vahvuus on joustavuus. Jokaisen työpanos on käytettävissä siellä, missä tarvetta ilmenee, riippumatta siitä, onko organisaatio osannut valmiussuunnittelussaan ennakoida tarpeen oikein. Se, missä organisaatiossa tai missä tehtävissä työpalvelun on suorittanut, ei sido velvollisen poikkeusolojen työpanosta juuri samaan organisaatioon. Poikkeusoloissakin hyödynnettäisiin ensisijaisesti työpalvelua sillä hetkellä suorittavia, ei siviilipalveluksen reserviä, joten henkilötasolle menevä ennakollinen sijoitussuunnittelu ei siviilipalvelusjärjestelmässä ole tarpeellista eikä mahdollista.

Työ- ja elinkeinoministeriö huomauttaa myös, että etukäteen tehtävä sijoitussuunnittelu ehdotetulla tarkkuudella edellyttäisi myös Siviilipalveluskeskuksen resurssien merkittävää kasvattamista.

**Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry** tuo esiin. että Puolustusvoimien tulkinnan mukaan asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta siviilipalvelukseen hakeutumisessa ei ole kyse sellaisesta palveluksen keskeyttämisestä, joka velvoittaisi Puolustusvoimat nuorisolain (1285/2016) 11 §:n nojalla tekemään ilmoituksen nuoresta etsivälle nuorisotyölle, ellei keskustelussa nuoren kanssa ilmene erityisiä tuen tarpeita ja

ellei nuori anna erityistä suostumusta yhteystietojen luovuttamiseen. Jokainen varusmiespalveluksen keskeyttäjä ei nykyisin tapaa sosiaalikuraattoria, joten tarpeen arviointi saattaa jäädä kokonaan tekemättä.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** jakaa esitetyn huolen, mutta toteaa, että nuorisolain valmistelu kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriölle ja Puolustusvoimia koskeva ohjaus puolustusministeriölle. Asia voidaan kuitenkin ottaa esiin asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen ja siviilipalveluksen välistä rajapintaa koskevassa yhteistyössä.

**Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry** nostaa myös esiin sen, ettei esitetyillä muutoksilla madalleta työpalvelupaikan saamisen kynnystä. Yhdistys korostaa sitä, että palveluspaikkojen määrä on epätasainen alueittain ja erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten kohdalla avoimia työmarkkinoita muistuttava palveluspaikkojen määräytymisen prosessi voi olla kohtuuttoman vaikea. Lisäksi yhdistys huomauttaa, että palvelustehtävien suuntaaminen kokonaisturvallisuutta ja varautumista painottavaan suuntaan voi kohottaa rekrytointikynnystä edelleen. Yhdistys kehottaa tarkastelemaan mahdollisuuksia velvoittaa valtakunnallisia ja kunnallisia organisaatioita rekrytoimaan siviilipalvelusvelvollisia.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että valtaosa sellaisista avustavista tehtävistä, joissa siviilipalvelusvelvollisia voidaan hyödyntää, sijoittuu kuntiin ja hyvinvointialueille. Jos ne velvoitettaisiin tarjoamaan siviilipalveluspaikkoja, niille tulisi korvata uudesta lakisääteisestä tehtävästä aiheutuvat kustannukset. Kustannusvaikutuksen lisäksi velvoittaminen toimimaan palveluspaikkana on arvioitu haasteelliseksi tehokkuusnäkökulmasta. Nykyisen siviilipalvelusjärjestelmän kustannustehokkuus perustuu pitkälti siihen, että palveluspaikka maksaa palveluksesta aiheutuvat kustannukset, joten palveluspaikalla on kannuste hyödyntää palvelusaika tehokkaasti.
>
> Työ- ja elinkeinoministeriö huomauttaa lisäksi, että siviilipalvelusvelvollisilta edellytetään vastaavaa palveluskelpoisuutta kuin varusmiespalvelusta suorittavilta. Jos terveyden ja toimintakyvyn haasteet vaikeuttavat palveluspaikan löytämistä kohtuuttomasti, taustalla saattaa olla sellaisia tekijöitä, jotka estävät palveluksen suorittamisen kokonaan. Palveluskelpoisuutta koskeva arviointi tehdään viimeistään palveluksen alkaessa.
>
> Työ- ja elinkeinoministeriö kuitenkin jakaa yhdistyksen huolen siitä, että liian tiukat tehtävien sisältöä koskevat vaatimukset saattavat vaarantaa palveluspaikkojen riittävyyden. Lakimuutosten toimeenpanossa kiinnitetään huomiota palveluspaikkojen riittävään ohjaamiseen ja keskeisten palveluspaikkatoimialojen tarpeiden huomioimiseen muun muassa koulutuksen suunnittelussa.

**Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry** huomauttaa, että siviilipalveluksen korostaminen osana maanpuolustusvelvollisuutta ja sen tehtäväsisältöjen kytkeminen vahvemmin kokonaisturvallisuuteen ja varautumiseen saattaa aiheuttaa totaalikieltäytyjien määrän lisääntymistä.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että siviilipalvelukseen liittyvä määrällinen ennakointi on erittäin vaikeaa, koska kyse on yksittäisten henkilöiden vakaumukseen perustuvista valinnoista. Viime vuosina totaalikieltäytyjien määrä on ollut pitkäaikaista keskiarvoa huomattavasti matalammalla tasolla huolimatta siitä, että siviilipalveluskoulutukseen on jo lisätty kokonaisturvallisuuteen ja varautumiseen kytkeytyviä sisältöjä. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, siviilipalvelusvelvollisten palvelustehtävät eivät jatkossakaan rajautuisi ainoastaan varautumiseen ja valmiuteen, vaan nämä tehtävät kytkeytyisivät osaksi siviilipalvelusvelvollisten jo nyt suorittamia tehtäviä. Siviilipalvelusta suoritettaisiin jatkossakin siviiliorganisaatioissa, siviililuonteisissa tehtävissä.

**Aseistakieltäytyjäliitto ry** nostaa lausunnossaan esiin siviilipalveluksen keston (4 §), rangaistussäännökset (74, 75 ja 79 §) ja erityisolosuhteissa toteutettavan vakaumuksentutkinnan (4 luku). Keston osalta Aseistakieltäytyjäliitto tuo esiin eräitä esitykseen sisältyviä elementtejä (14, 16, 33 a, 39, 63 §), joiden se katsoo lisäävän siviilipalveluksen kokonaisrasittavuutta siten, että siviilipalveluksen kestoa suhteessa varusmiespalvelukseen tulisi arvioida uudelleen. Myös professori Ojanen kiinnittää lausunnossaan huomiota kansainvälisten ihmisoikeussopimusten tulkintakäytäntöön ja Suomea koskeviin kannanottoihin koskien siviilipalveluksen kestoa ja vakaumuksentutkintaa, joka Ojasen lausunnon mukaan kuitenkin täyttää ihmisoikeusvelvoitteista johtuvat vähimmäisvaatimukset.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että Aseistakieltäytyjäliiton esiin tuomien muutosehdotusten tarkempi arviointi edellyttäisi asevelvollisuusjärjestelmän uudistamista kokonaisuudessaan, koska asevelvollisuusjärjestelmän perusteita, esimerkiksi sen velvoittavuutta, ei ole tarkoituksenmukaista muuttaa siviilipalveluslaista lähtien.
>
> Kokonaisrasittavuuden osalta työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että ehdotetut muutokset kohdistuvat pääasiassa poikkeusoloihin, joissa yksilöihin voi muutenkin kohdistua normaalioloja enemmän velvoitteita. Esitykseen sisältyvä mahdollisuus kertauspalveluksen käynnistämiseen siviilipalveluksen reserville ei automaattisesti lisää siviilipalveluksen kokonaisrasittavuutta, sillä käytettävissä olevat resurssit ja ilmenevä tarve ratkaisivat, missä laajuudessa kertauspalvelus toteutuisi. Siviilipalvelusvelvollisten säännöllisen työajan poistamisen koulutusjakson ajalta ei työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan yksin aiheuta siviilipalveluksen kokonaisrasittavuuden merkittävää lisääntymistä, koska tarkoitus olisi lähinnä mahdollistaa yksittäiset pitempikestoiset harjoitukset eikä koulutusjaksolla siis pääosin jatkossakaan ylitettäisi 36–40 viikkotuntia.

**Aseistakieltäytyjäliitto** nostaa esille huolen, että siviilipalveluslain muutokset saattaisivat rajata palveluspaikkoja tai vaikuttaa niiden halukkuuteen ottaa siviilipalvelusvelvollisia (3 ja 16 §). Lisäksi liitto tuo esiin huolen siitä, että lakiin lisättävä velvoite huomioida siviilipalvelus valmiussuunnittelussa (10 a §) saattaa johtaa siviilipalveluksen epätarkoituksenmukaiseen korostumiseen niissä.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, kuten Aseistakieltäytyjäliittokin, että esityksessä ei rajoiteta palveluspaikkana toimimista nykyisestä. Palveluspaikkojen ohjauksella voidaan vaikuttaa siihen, että muutoksia ei ylitulkita epätarkoituksenmukaisesti. Aseistakieltäytyjäliiton esille nostama 16 §:n mukainen Siviilipalveluskeskuksen mahdollisuus määrätä siviilipalvelusvelvollinen uuteen palveluspaikkaan velvollista tai palveluspaikkaa kuulematta koskee vain poikkeusoloja ja siirtotarpeen on oltava kiireellinen ja perustuttava merkittävään yleiseen etuun. Työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan poikkeusoloja koskeva muutos on palveluspaikkojen harkinnan kannalta marginaalinen.
>
> Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa lisäksi, että muutosten toimeenpanossa edellytetään laajaa yhteistyötä Siviilipalveluskeskuksen ja muiden viranomaisten kanssa, jotta viranomaisilla on realistinen käsitys siitä, millaisiin tehtäviin siviilipalvelusvelvollisia voitaisiin erilaisissa kriisitilanteissa määrätä.

**Aseistakieltäytyjäliitto** nostaa esille, että siviilivarannon nimeäminen siviilipalveluksen reserviksi ja varareserviksi lähentää siviilipalvelusta käsitteellisesti sotilaalliseen maanpuolustukseen.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että termit siviilivaranto ja lisävaranto otettiin käyttöön vuoden 2008 kokonaisuudistuksessa, mutta ne on laajalti koettu epäonnistuneiksi. Sana ’varanto’ ei vakiintuneesti viittaa henkilöihin. Termi siviilivaranto ei ole itsessään ymmärrettävä, vaan se joudutaan selittämään rinnastuksella Puolustusvoimien reserviin. Sekä säännöksistä että perusteluista käy ilmi, että siviilipalvelus säilyy jatkossakin siviililuonteisena niin normaali- kuin poikkeusoloissakin.

**Aseistakieltäytyjäliiton** mukaan käytäntö pyytää tarvittaessa pääesikunnan lausunto siviilipalveluspaikkahakemuksesta ennen 8 §:n 2 momentin 8 kohdassa tarkoitetun uskonnollisen yhdyskunnan tai seurakunnan sekä 9 kohdassa tarkoitetun yhteisön, yhdistyksen tai säätiön hakemuksen ratkaisemista tulisi poistaa kokonaan, sillä siviilipalvelusjärjestelmän tulisi olla selkeästi puolustushallinnosta erillinen. Lisäksi liitto pitää ongelmana sitä, että siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan kokoonpanosta ei säädetä lain tasolla. Liitto kiinnittää huomiota neuvottelukunnan kokoonpanoon, jossa se näkee sotilaallista maanpuolustusta edustavien tahojen olevan yliedustettuina. Myös professori Ojanen kiinnittää lausunnossaan huomiota vaatimukseen säilyttää siviilipalveluksen

suorittaminen sotilaallisen määräysvallan ulkopuolella sekä siihen, että YK:n ihmisoikeuskomitea on pitänyt ongelmallisena, jos sotilashenkilöstöä osallistuu siviilipalveluksen luonteesta ja kestosta päättäviin työryhmiin.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että siviilipalvelusta toimeenpannaan työ- ja elinkeinoministeriön ohjauksessa. Toimeenpanon kannalta hyödyllinen yhteistyö yksittäisissä kysymyksissä ei merkitse, että puolustushallinnolla olisi siviilipalvelusjärjestelmään nähden määräävä rooli. Siviilipalvelusasiain neuvottelukunta ei tee päätöksiä vaan on tarkoitettu siviilipalvelusta ja asevelvollisuuslain mukaista palvelusta toimeenpanevien viranomaisten yhteistyöelimeksi, joka seuraa siviilipalveluksen toimeenpanoa ja voi antaa lausuntoja ja tehdä ehdotuksia siviilipalveluksen kehittämisestä.
>
> Työ- ja elinkeinoministeriö huomauttaa, että siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan kokoonpanosta säädetään valtioneuvoston siviilipalveluksesta antamalla asetuksella (1461/2007). Hallituksen esityksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi, jolla on tarkoitus muuttaa esimerkiksi siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan kokoonpanoa. Jatkossa siviilipalvelusasiain neuvottelukunta olisi huomattavasti nykyistä laajempi ja se koostuisi pääsääntöisesti siviiliviranomaisista.
>
> Työ- ja elinkeinoministeriö nostaa esiin myös sen, että vaikka käsiteltävänä olevaa esitystä joiltakin osin valmisteltiin yhteistyössä Puolustusvoimien pääesikunnan kanssa, varsinaiseen valmistelua koskevia linjauksia tehneeseen poikkihallinnolliseen työryhmään ei kuulunut sotilashenkilöstöä.

**Aseistakieltäytyjäliitto** ehdottaa, että luovuttaisiin 41 §:ssä säädetyistä rajoituksista ja mahdollistettaisiin siviilipalveluksen suorittaminen kokonaisuudessaan ulkomailla. Lisäsi liitto ehdottaa, että majoituskorvausta ja ruokarahaa koskevissa pykälissä määriteltäisiin vähimmäistaso ja palveluksensa lopettaville tulisi säätää kotiuttamisrahasta.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että tarpeita palveluksen suorittamiseksi nykyistä laajemmin ulkomailla ei ole tullut esiin muutoksia valmisteltaessa työryhmässä tai lausuntokierroksella, joten ehdotuksen vaikutuksia ei ole valmistelussa arvioitu. Ministeriön käsityksen mukaan ehdotus voisi olla haasteellinen ainakin siviilipalvelusvelvollisten vakuutusturvan, terveydenhuollon ja valvonnan kannalta. Työ- ja elinkeinoministeriö ei kannata ehdotettua muutosta.
>
> Työ- ja elinkeinoministeriö pitää vähimmäistason lakisääteistä määrittämistä koskevaa ehdotusta ymmärrettävänä, mutta toteaa tiettyjä etuuksia koskevan sääntelyn asetustasolle siirtämisen yhdeksi tavoitteeksi sen, että etuuksia olisi mahdollista tulevaisuudessa helpompi korottaa tarpeen vaatiessa. Ministeriö ei pidä realistisena huolena sitä, että palveluspaikalle maksettaviin majoituskorvauksiin kohdistuisi vähentämispainetta ottaen huomioon

sen, että palveluspaikoista on enemmänkin ali- kuin ylitarjontaa. Kotiuttamisrahan osalta ministeriö toteaa, että muutos olisi tehtävä myös varusmiehiä koskien eikä siitä voida säätää vain siviilipalveluslaissa.

**Aseistakieltäytyjäliitto** nostaa esille, että siviilipalveluksen reservin palvelus muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa (64 §) saattaisi lisätä siviilipalveluksen rangaistuksenomaisuutta, sillä siviilipalveluksen reservin käyttötilanteet erkaantuisivat Puolustusvoimien reservin käyttötilanteista. Lisäksi liitto esittää sotilaallisten poikkeusolojen palvelusta koskevan sääntelyn poistamista siviilipalveluslaista.

**Työ- ja elinkeinoministeriön** mukaan muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa suoritettavaa palvelusta koskeva säännös vastaisi asevelvollisuuslain 79–81 §:ään sisältyvää Puolustusvoimien reservin palvelusta suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteessa koskevaa sääntelyä. Koska siviilipalvelus on tarkoitettu asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelua korvaavaksi, on perusteltua säätää velvoitteet eri kriisitilanteissa mahdollisimman pitkälle yhteneviksi.

Sotilaallisten kriisien aikaista palvelusta koskevan sääntelyn osalta työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että vaikka sodan olosuhteissakin ensisijaisesti hyödynnettäisiin sillä hetkellä peruspalvelusta suorittavien työpanosta, ei voida kokonaan sulkea pois tarvetta määrätä palvelukseen myös siviilipalveluksen reserviä ja varareserviä. Kaikkia poikkeusoloja koskevia tarpeita on mahdotonta ennakoida, joten valtiolla on oltava käytössään erilaisia keinoja tarpeisiin vastaamiseksi. Lisäksi ministeriö huomauttaa, että valmiuslakiin sisältyviin velvoitteisiin ei sisälly vastaavaa vakaumuksensuojaa kuin siviilipalveluslain velvoitteisiin.

**Aseistakieltäytyjäliitto** esittää 104 §:n täydentämistä toimenpiteillä, joilla siviilipalveluksen sisällöstä kertomista kutsuntatilaisuuksissa lisätään. Myös professori Ojanen tuo lausunnossaan esiin YK:n ihmisoikeuskomitean ja ihmisoikeusneuvoston kannanottoja, joissa on katsottu, että oikeudesta aseistakieltäytymiseen ja asevelvollisuuden suorittamisen vaihtoehdoista tulisi tiedottaa enemmän.

**Työ- ja elinkeinoministeriö** pitää 104 §:n sisältöä riittävänä, koska siinä velvoitetaan työ- ja elinkeinoministeriö, Siviilipalveluskeskus ja Puolustusvoimat antamaan kutsunnanalaisille riittävät tiedot mahdollisuudesta hakeutua siviilipalvelukseen ja siviilipalveluksen sisällöstä. Kutsuntojen kehittämisessä ja erityisesti koko ikäluokkaa koskevan kutsuntainfopäivän pilotoinnissa on huomioitu tarve kertoa siviilipalvelusta toimeenpanevasta viranomaisesta ja siviilipalveluksen sisällöstä hieman nykyistä käytäntöä tarkemmin.

## Asiantuntijalausuntojen huomiot lain toimeenpanoon liittyen

Suuri osa asiantuntijalausuntojen huomioista liittyy lakimuutosten toimeenpanoon. **Sisäministeriö ja Kymenlaakson hyvinvointialueen pelastustoimi** tuovat esiin niitä käytännön haasteita, joita liittyy siviilipalvelusvelvollisten huomioimiseen osana valmiussuunnittelua sekä siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämiseen viranomaisia avustavissa tehtävissä. **Suomen Reserviupseeriliitto** nostaa esille, että siviilipalvelusrekisterin ja mahdollisen varautumisrekisterin väliset synergiahyödyt tulisi selvittää. **Suomen Punainen Risti** korostaa järjestöjen roolia varautumisessa ja kokonaisturvallisuudessa ja kiinnittää huomiota muun muassa olemassa olevien varautumis- ja hälytysjärjestelmien hyödyntämiseen ja palveluspaikkana toimimisen helpottamiseen. **Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry** toivoo aiempaa parempaa potentiaalisten palveluspaikkaorganisaatioiden informointia siviilipalveluspaikkojen tarpeesta. **Varsinais-Suomen hyvinvointialue** toivoo ohjeistusta siitä, mitä velvoitteita muutokset käytännössä aiheuttavat palveluspaikkaorganisaatioille.

**Työ- ja elinkeinoministeriö** kiittää lausunnonantajia hyvistä toimeenpanoa koskevista huomioista. Esiin nostetut asiat tullaan huomioimaan lain toimeenpanossa ja siviilipalveluksen edelleen kehittämisessä. Lakimuutosten toimeenpanosta laaditaan toimeenpanosuunnitelma, jonka toteutumista seurataan osana Siviilipalveluskeskuksen tulosohjausta. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää selvänä sitä, että esimerkiksi työpalvelun suuntaaminen kokonaisturvallisuutta sekä varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa tukeviin tehtäviin sekä siviilipalveluksen huomioiminen valmiussuunnittelussa edellyttävät uudenlaista, aiempaa tiiviimpää yhteistyötä Siviilipalveluskeskuksen ja muiden viranomaisten välillä. Tätä tarkoitusta palvelemaan Siviilipalveluskeskukselle on esitetty uutta, siviilipalveluksen toimeenpanoon poikkeusoloissa ja tätä koskevaan viranomaisyhteistyöhön liittyvää lakisääteistä tehtävää. Lisäksi hallituksen esityksen liitteenä olevan asetusluonnoksen mukaisesti siviilipalvelusasiain neuvottelukuntaa on tarkoitus laajentaa kattamaan muutosten toimeenpanon ja viranomaisyhteistyön kehittämisen kannalta olennaiset tahot. Yhteistyössä eri toimialojen ja niitä ohjaavien ministeriöiden kanssa suunnitellaan toimialakohtaisia menettelytapoja ja laaditaan tarpeen mukaan tarkentavia, sekä yleisiä että toimialakohtaisia ohjeita.

Yhteistyö siviilipalvelustoiminnan varautumisen ja sitä koskevan yhteistyön kehittämisessä tulee olemaan jatkuva prosessi, jossa huomioidaan sekä eri viranomaisten ja toimialojen esiin tuomat tarpeet että olemassa olevat valmius- ja hälytysjärjestelmät.

## Puolustusvaliokunnan lausunto

**Puolustusvaliokunta** korostaa, että palvelusmuodon vaihtamista koskevia säännöksiä arvioitaessa on otettava huomioon myös yleisen asevelvollisuuden toimivuus ja Puolustusvoimien tarve ylläpitää riittävää, koulutettua ja käytettävissä olevaa reserviä.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että esitetyt palvelusmuodon vaihtamista koskevat säännökset on valmisteltu huolellisesti yhteistyössä puolustusministeriön ja Puolustusvoimien pääesikunnan kanssa. Valmistelussa on annettu erityinen painoarvo sille, ettei ehdotettavilla ratkaisuilla luoda mahdollisuutta tosiasiallisesti välttää velvoitteitaan tai mahdollisteta epätarkoituksenmukaista valikointia. Ehdotuksia on arvioitu yleisen asevelvollisuuden kannalta ja erityisesti aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen koskevaa vaihtamista koskevia säännöksiä valmisteltaessa on huomioitu Puolustusvoimien koulutukselliset tarpeet.

**Puolustusvaliokunta** tekee lausunnossaan myös useita muutosten toimeenpanoon ja siviilipalveluksen edelleen kehittämiseen liittyviä huomioita. Siviilipalveluksen koulutusjakson osalta valiokunta korostaa, että koulutuksen tulee olla tasapuolista ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta ja pitää tarpeellisena selvittää, millaista viranomaisia avustaviin tehtäviin soveltuvaa käytännön koulutusta voidaan toteuttaa käytettävissä olevilla resursseilla ja laajemminkin määritellä yhteistyössä toimivaltaisten viranomaisten kanssa, millaista osaamista viranomaisia avustavat tehtävät edellyttävät. Palvelusmuotojen vaihtamisen osalta valiokunta kiinnittää huomiota tarpeeseen pitää menettelyt velvollisten kannalta selkeinä ja ennakoitavina.

Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, miten siviilipalvelukseen käytettävät voimavarat tuottaisivat mahdollisimman suuren yhteiskunnallisen hyödyn ja muodostaisivat nykyistä selkeämmin tunnistettavaa ja hyödynnettävää suorituskykyä myös häiriö- ja poikkeusoloissa. Valiokunta pitää perusteltuna selvittää sekä siviilipalvelusvelvollisille soveltuvien väestönsuojelun käytännön avustavien tehtävien luonnetta että niihin liittyviä oikeudellisia edellytyksiä, vastuita ja osaamisvaatimuksia. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että viranomaisilla tulee laajemminkin olla riittävä käsitys siitä, millaisiin tehtäviin velvollisia voidaan käyttää, kuinka paljon henkilöstöä voi olla käytettävissä, millaista osaamista henkilöillä on ja miten siviilipalvelusvelvolliset voidaan tarvittaessa osoittaa tehtäviin. Samalla poikkeusolojen tehtäviä koskevassa suunnittelussa on valiokunnan arvion mukaan kuitenkin tarkasteltava kokonaisuutta ja vältettävä tilanteita, joissa henkilön määrääminen muuhun tehtävään heikentäisi yhteiskunnan kannalta kriittisen toiminnon jatkuvuutta. Valiokunta pitää tärkeänä myös siviilipalvelusrekisteriin liittyvien kehityshankkeiden ripeää etenemistä.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös lakimuutosten käytännön vaikutusten seurantaan sekä yleisellä tasolla että erityisesti koskien palvelusmuotojen välisen vaihtamisen hallinnollisia vaikutuksia.

> **Työ- ja elinkeinoministeriö** toteaa, että jatkossa muut ministeriöt ja keskeiset viranomaiset kytkeytyvät siviilipalveluksen kehittämiseen aiempaa

kiinteämmin johtuen sekä Siviilipalveluskeskukselle esitetystä uudesta, varautumista ja siihen liittyvää viranomaisyhteistyötä koskevasta lakisääteisestä tehtävästä, että siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan kokoonpanon laajentamisesta. Työ- ja elinkeinoministeriö varautuu hyödyntämään myös valtioneuvoston sisäistä epävirallista siviilipalvelusverkostoa lakimuutosten toimeenpanon seurantaan ja kehittämiseen. Siviilipalveluskeskukselta edellytetään lakimuutosten myötä yhteistyötä keskeisten palveluspaikkatoimialojen kanssa myös koulutussisältöjen kehittämisessä, jotta koulutusjakso, työpalvelu ja mahdolliset häiriötilanteiden ja poikkeusolojen tehtävät muodostavat aiempaa kiinteämmän jatkumon. Koska julkiselle hallinnolle asetetaan esityksessä velvoite huomioida siviilipalvelus valmiussuunnittelussa, julkisen hallinnon odotetaan pystyvät osoittamaan aiempaa selkeämmin ja konkreettisemmin niitä tehtäviä, jotka erilaisissa tilanteissa soveltuisivat siviilipalvelusvelvollisille, sekä niihin liittyviä osaamisedellytyksiä.

Siviilipalvelusrekisteriä koskevat kehittämistarpeet on suunniteltu toteutettavaksi ripeästi siten, että Opetushallituksen opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelu olisi hyödynnettävissä siirtymäajan päätyttyä 1.5.2027. Väestötietojärjestelmästä saatavia tietoja koskevat muutokset eivät edellytä erityistä järjestelmäkehittämistä.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että esityksessä on kiinnitetty erityistä huomiota poikkeusolojen palvelusta koskevaan sääntelyyn ja pyritty varmistamaan sääntelyn yleisen toimivuuden ohella se, että siviilipalveluksen reservin määrääminen palvelukseen tapahtuisi vain tilanteen sitä välttämättä edellyttäessä ja että myös yksilötasolla pystyttäisiin huomioimaan henkilön oman työtehtävän mahdollinen olennaisuus yhteiskunnan kriittisten toimintojen jatkuvuuden kannalta.